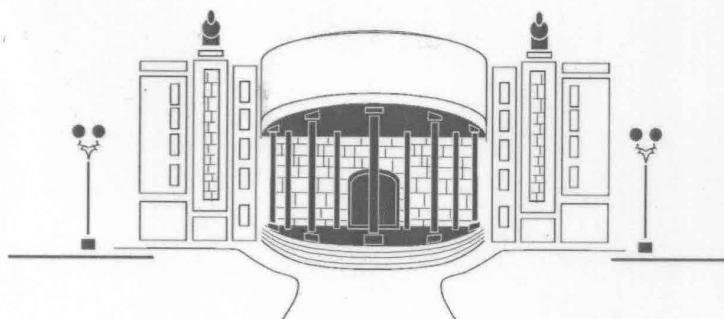

ISSN 2311-2409

Київський університет імені Бориса Грінченка

Педагогічна освіта: теорія і практика

Психологія
Педагогіка

Збірник
наукових праць

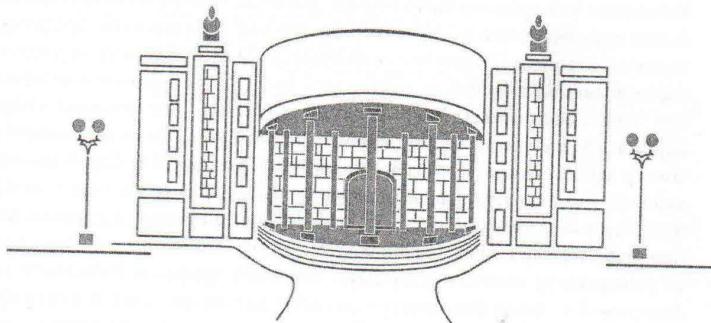
№ 26

Київ • 2016

Київський університет імені Бориса Грінченка

Педагогічна освіта: теорія і практика

Психологія
Педагогіка

Збірник
наукових праць

№ 26

Київ • 2016

УДК 37.01
ББК 74.0
П24

Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка» включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з педагогіки (Бюлєтень ВАК України № 11, 2009 р.) та психології (Бюлєтень ВАК України № 7, 2010 р.).

Виходить двічі на рік.

Видається з грудня 2001 р.

Рекомендовано Вчену радою Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 9 від 29 вересня 2016 р.)

Редакційна колегія:

Огнев'юк В.О., ректор Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філософських наук, професор, академік НАН України (головний редактор); Хоружа Л.Л., завідувач кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор (заступник головного редактора); Безалько О.В., директор Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Беленська Г.В., завідувач кафедри дошкільної педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Лозова О.М., завідувач кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук, професор; Мартиненко С.М., завідувач кафедри початкової освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Міляєва В.Р., завідувач НДЛ розвитку людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, доцент; Олексюк О.М., завідувач кафедри теорії і методики музично-го мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор; Петрунько О.В., професор кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник; Сергєєнкова О.П., завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор психологічних наук, професор; Козир М.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка (відповідальний секретар); І. Кевішас, професор кафедри музики Вільнюського едукаційного університету, доктор педагогічних наук, професор (Литва); Йозеф Малах, завідувач кафедри освіти та освіти дорослих Педагогічного факультету Остравського університету, доктор наук (Чехія); Анна Гайджиця, професор кафедри загальної освіти та методології досліджень Сілезького університету в Катовіцах, доктор хабілітований, професор, член польсько-чеського наукового товариства, член Асоціації з підтримкою міжнародної освіти (Республіка Польща); Барбара Грабовська, професор кафедри загальної освіти та методології досліджень Сілезького університету в Катовіцах, доктор хабілітований, професор (Республіка Польща); Єва Огродська-Мазур, заступник декана з наукової роботи та міжнародного співробітництва Факультету етнології і освітніх наук Сілезького університету в Катовіцах (Республіка Польща); Марія Марта Урлінська, завідувач кафедри соціальної педагогіки Академія Ignatianum у Кракові, доктор хабілітований, професор надзвичайний (Республіка Польща); К. Хольц, професор спеціальної педагогіки та психології Гейдельберзького університету освіти, доктор наук, почесний професор Київського університету імені Бориса Грінченка (Німеччина); Комарова І.А., декан факультету педагогіки дитинства і сім'ї, доцент кафедри педагогіки дитинства і сім'ї Могильовського державного університету ім. А.О. Кулешова, кандидат педагогічних наук (Білорусь).

Рецензенти:

Чернобровкін В.М., завідувач кафедри психології і педагогіки Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор психологічних наук, професор; Бібік Н.М., головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАН України, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАН України; Белехова Л.І., професор кафедри англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету, доктор філологічних наук, професор.

Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка / редкол. : Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. [та ін.]. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — № 26. — 104 с.

ISSN 2311–2409.

У збірнику наукових праць розглядаються актуальні проблеми сучасної педагогічної та психологічної науки в історичному, методологічному, методичному аспектах, підбиваються підсумки експериментальних педагогічних та психологічних досліджень.

УДК 37.01
ББК 74.0

ISSN 2311–2409

© Автори публікацій, 2016

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016

ЗМІСТ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ

Ляшко О.П., Lukash Kvadrans Інтеркультурні та міжкультурні концепції 4	Жаровська О.П. Освітньо-виховне середовище педагогічного університету як засіб патріотичного виховання майбутніх педагогів 63
Сінкевич О.В. Wzorce tolerancji w wychowaniu-myśli w kontekście Janusza Korczaka 13	Загородня А.А. Особливості системи професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України 68
Ляшко З.В., Матвієв О.І. Інновації та междисциплінарність в процесі розвитку сучасної науки 20	Котенко О.В., Рудник Ю.В. Формування фахових компетентностей педагога у змісті спецкурсу «Інноваційні технології навчання іноземних мов у початковій школі» 71
Ляшко О.В. Інноваційний підхід до вивчення взаємодії дітства 26	Мартинець Л.А. Методологічні підходи та принципи управління професійним розвитком учителів 77
Ляшко О.В. Інновації педагогіки в процесі формування критичного мислення на фаховому аспекті 32	Падалка О.І. Спецкурс «Педагогічна аксіологія» як засіб формування пріоритетних педагогічних цінностей майбутніх викладачів 83
Ляшко Н.В. Інновація деконструкція поняття «відповідальність» 36	Філоненко М.М., Подковко Х.В. Педагогічна складова в програмах підготовки доктора філософії галузі знань «Охорона здоров'я» 88
Ляшко О.В. Інновація творчого мислення взаємодії вчителя у процесі вирішення задач 41	Zahorulko S., Kryvych M. Discussion as the means of the english language communicative competence formation 92
Ляшко А.М. Інновація ІТ-компетентності фахівців під час реалізації нової моделі навчання 47	Розділ III НАУКОВІ РОЗВІДКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
Ляшко І.М. Інноваційно-методологічні засади формування компетентності у студентів навчальних закладів 57	Березанська К.В. Електронний журнал як елемент сучасної інноваційної технології навчання 96
Свідокімова-Лисогор Л.А. Сутність, структура, функції міжкультурного діалогу фахівця туристичної сфери 99	

УДК 37.043.1

О.В. Мельниченко

ORCID id 0000-0002-5297-9551

ВПЛИВ ГЕНДЕРНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ АСПЕКТІ

У статті проаналізовано вплив гендерного знання та методів гендерної педагогіки на формування критичного мислення під час вивчення дисциплін у вищій школі.

Ключові слова: гендерна педагогіка, критичне мислення, міждисциплінарний зв'язок.

© Мельниченко О.В., 2016

Вступ. Однією з важливих перешкод, що заважає розвитку суспільства на шляху до сучасного, цивілізованого, демократичного майбутнього, є проблема формування гендерного паритету та гендерної політики в Україні. Освіта в цьому аспекті є найважливішим методом вирішення проблеми гендерної нерівності та гендерного дисбалансу, основою для формування новогоКритичного мислення.

Для створення умов гендерної рівності та рівноправного розвитку особистості, незалежно від статі, у сучасному українському суспільстві мають бути зроблені радикальні зрушення в гендерній соціалізації дітей та юнацтва, зруйновані гендерні стереотипи, створені умови для мобільності гендерних ролей чоловіків і жінок у суспільстві. Тому перш за все треба відмовитися від обмежувального, диференційного підходу до виховання людини залежно від її статі. Замість цього метою навчання та виховання має стати індивідуальний, особистісний розвиток кожної людини.

Важливість формування гендерних взаємовідносин у молодого покоління зумовлена значними змінами в ролях чоловіків і жінок у сучасному суспільстві, підвищенням уваги до людської особистості як унікальної, неповторної сутності, індивідуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суспільні зміни кінця ХХ — початку ХХІ ст. в Україні викликали необхідність перебудови системи освіти та її адаптації до нових реалій і вимог. Основою для виникнення гендерного підходу в освіті та вихованні стало нове соціальне знання (М. Фуко, І. Гофман, П. Бергер, Т. Лукман та ін.) і наукові роботи теоретиків фемінізму, які були майже невідомі в Україні до недавнього часу (Дж. Скотт, Дж. Батлер, Ю. Кристєва, Л. Ірігарей та ін.). Гендерні проблематики в освіті приділяли увагу такі дослідники, як І. Кон, О. Ярська-Смирнова, Л. Попова, Л. Штильова, І. Кльоціна, О. Чеснокова та ін. Доцільність гендерної освіти в Україні було обґрунтовано в наукових розвідках Т. Талько, Т. Дороніної, О. Луценко та ін.

Більшість дослідників зауважує, що аспектне знання норм моралі та законів суспільства не є гарантам рівноправних стосунків між чоловіком та жінкою, мобільної зміни норм ролей у суспільстві, звільнення від гендерних стереотипів. Важливого значення набуває власний соціальний досвід гендерної взаємодії у реальному житті, який підкріплюється індивідуальною системою цінностей, орієнтацій, настанов, внутрішньою позицією та вмінням критично мислити та аналізувати реальний стан взаємовідносин між чоловіками та жінками в українському суспільстві. У цьому аспекті на першій план висувається гендерна освіта та її роль у формуванні студентської молоді дійсно рівноправної моделі взаємовідносин між чоловіками та жінками. На нашу думку, цей процес відбувається не тільки завдяки викладанню предмета гендерної педагогіки, гендерної соціології або гендерної психології. Він є набагато глибшим та різноманітнішим і охоплює майже всі дисципліни навчальної програми вишу незалежно від спеціальності, які прагне отримати студент: філософію, соціологію, культурологію, релігієзнавство, політологію, право, психологію, етику, педагогіку у всіх їх праях тощо.

Мета: на основі аналізу міждисциплінних зв'язків предметів навчального плану вищої школи дослідити вплив гендерної педагогіки на формування критичного мислення студентів.

Завдання: проаналізувати стан розвитку критичного мислення студентів; визначити комплікс методів з формування критичного мислення під час вивчення гендерної педагогіки.

Гендерні дослідження є відносно молодою дисципліною як у світовій освіті, так і у вищих школах України. Однією з головних особливостей гендерної педагогіки як яскравої частини Ger study є критичний підхід, що спрямований на зміну існуючого стану речей щодо гендерної рівності, а також активне, свідоме ставлення критика владних структур всіх рівнів (центральних, регіональних, місцевих) стосовно гендерних

Крім того, однією із сильних сторін цієї є її послідовність та зосередження на соціальній відповідальності влади, що дозволяє безпосередньо формувати критичне мислення студентів.

Зміст гендерних досліджень має яскраво виражений міждисциплінарний компонент. Він прямо залежить з філософією, соціологією, культурологією, релігієзнавством, політологією, правом, етикою, педагогікою тощо. Крім того, він має як емпіричний, так і теоретичний характер, тобто гендерні дослідження можуть викликати практично всіма студентами. Це відбувається з тим, що неможливо відокремити статі, класу, етнічної приналежності, віку, сексуальності одне від одного. Звідси випливає висновок про те, що методи дослідження і програми у сфері гендерних досліджень вимагають постійного розвитку.

Основним завдання гендерної педагогіки школі є гарантування студентам рівних можливостей у навчанні та соціальній діяльності, а також вільного висловлювання своєї думки, що, в свою чергу, і є запорукою формування критичного мислення.

Слід зазначити, що гендерні дослідження мають свої педагогічні та дидактичні аспекти. Це зазначалося раніше, предмет гендерних досліджень характеризується плюралізмом, який полягає в тому, що вони розглядають як одну із найсильніших сторін дисципліни. Власне гендерні дослідження як науковий вивчення є містком між гуманітарними, соціальними та природничими науками.

Значною заслугою гендерних досліджень є обробка низки методів критики владних структур щодо гендерної рівності та гендерної політичності у суспільстві. Проте слід зазначити, що викладачі гендерних досліджень безперервно працюють у напрямі покращення та подальшого розвитку методів як самої критики, так і формування критичного мислення у студентів. Основа гендерних досліджень, тобто інструкція щодо методів, стратегії та підходів, має своє критичне коріння в теорії критичної педагогіки 60-70-х років ХХ ст. Наприклад, Пауло Фрейре (Freire P., 1970, p. 60), який є одним із ключових представителів критичної педагогіки, вважав, що педагоги, які відчувають тиск та нерівність (жінки, меншини, расові, релігійні тощо), повинні мати змогу власне навчання та свою власну історію, а не залежати за посібниками з історії, політології та соціології, що були створені виключно чоловіками. У той же час методи і стратегії фемінізму, антирасизму та громадської активності 60-70-х років ХХ ст. надихнули до життя інноваційну педагогіку і дидактику, які є основою гендерних досліджень сьогодні. Тому іноді дуже важко пропустити чітку межу між антирасистською, феміністською, гендерною педагогікою.

Важливо зазначити, що в межах гендерних досліджень не існує єдиного універсального педагогічного чи дидактичного підходу до формування критичного мислення. Попри це слід чітко розрізняти педагогічні гендерні дослідження та статевий підхід. Гендерні дослідження допомагають критично ставитися до політики владних структур, а їх зміст часто має сильний вплив на студентів. Такий феномен пов'язаний з тим, що, з одного боку, гендерні дослідження є досить теоретичною, критичною дисципліною, а з другого — ця дисципліна дає досвід розв'язання проблем у конкретних соціальних, культурних, політичних і економічних умовах, що знаходяться на перетині особистісної та суспільної сфер.

З освітньої точки зору це вимагає від педагога уваги як до емоційної, так і раціональної частини процесу навчання. В науковій літературі часто можна знайти описання методу, що іноді називають *емфатичним*, або *чуйним*. Він передбачає, що під час гендерних досліджень студент не тільки навчається читати критично, а й уважно. Емфатичний метод насамперед передбачає отримання великої кількості точок зору та ідей. Інакше кажучи, основна ідея цього методу полягає в тому, що студенти мають зрозуміти текст та сформулювати своє уявлення про події, перш ніж викладач або інші студенти висловлять свою власну думку (Henderson E., 2015, p. 25). Завдяки емфатичному методу останні позбуваються своїх гендерних стереотипів та інших упереджень, яких зазвичай дуже важко уникнути. Можна стверджувати, що завдяки цьому способу студент набуває навичок важливого мистецтва конструктивної та обґрунтованої критики існуючого стану гендерної рівності у суспільстві. Крім очевидної актуальності гендерних проблем у соціально-політичних та педагогічних дослідженнях, гендерна педагогіка допомагає студентам стати незалежними у своїх думках та діях. У такому разі важливим є не той обсяг знань з гендерної педагогіки, який здобули студенти, а те, як вони його використовують та що можуть зробити завдяки цим знанням, а також здатність студента до рефлексії, перетину кордонів між різними дисциплінами, розв'язання конфліктів та різних інтерпретацій подій. Це робить гендерну педагогіку динамічним полем, що передбуває в постійному русі й сповнене ідей. Для того щоб зрозуміти концепцію взаємозв'язку цієї дослідницької сфери, треба розглядати міжособистісні комунікації не як явище з фіксованими, вічно дійсними значеннями (те, що ми маємо), а як те, що ми робимо.

Як свідчить європейський досвід викладання гендерної педагогіки, досягти поставлених цілей можливо лише тоді, коли викладач дотримується нових сучасних методів, наприклад методу командних ігор. Цей метод дозволяє продемонструвати елементи, ситуації та способи

домінування і дискримінації в навчальному контексті. Крім того, науково-дослідну роботу студентів з гендерної педагогіки теж можна організовувати у формі групового, командного проекту (Lundberg A., Werner A, 2012, p. 25–26). Цей метод дозволяє досягти такого ефекту: коли різні види фарби змішуються для створення нових кольорів, це унеможлилює відновлення у «чистому» вигляді як базового, так і змішаних у ньому кольорів.

До методики формування критичного мислення під час здобуття гендерних знань належить і кейс-метод, який використовується з метою формування у студентів реалістичних уявлень про гендерні взаємовідносини, усвідомлення ними специфіки гендерної взаємодії, відпрацювання варіантів розв'язання проблемних, гендерно-конфліктних ситуацій. Метод Кейса (Case study) — це метод аналізу ситуацій. Суть його полягає в тому, що студентам пропонується осмислення реальної життєвої ситуації, описання якої одночасно відображає не тільки певну практичну проблему, а й актуалізує відповідний комплекс знань, який необхідно засвоїти при розв'язанні цієї проблеми. При цьому остання не має однозначних рішень, тому Кейс-метод має значну виховну цінність. Він допомагає студентам краще зрозуміти гендерну теорію, навчає критично аналізувати різні проблемні гендерні ситуації і знаходити шляхи та способи їх вирішення, дає можливість робити теоретичні узагальнення на основі конкретних

прикладів, використовуючи для цього теоретичні знання, здобуті під час лекцій і бесід.

До методики формування соціального досвіду гендерної взаємодії належать методи гри й тренінгу. Звернення до них зумовлено тим, що гендерні уявлення у студентів базуються на засадах з однолітками, у ході яких відбувається усвідомлення себе як представника певної статі своїх потреб, пов'язаних з гендерним формуванням і розвитком.

Під час розробки технології гри необхідно враховувати, що моделлю комплексної ділової гри є цикл сюжетно-тематичних ігорових програм, спрямований на формування у студентів соціального досвіду гендерної взаємодії в процесі засвоєння гендерно-соціальних норм. Залучаючи студентів до різноманітної діяльнісної взаємодії зі світом, гра здатна надати їм широку палітру життєво необхідних, соціально-цінних і особистісно значущих знань, умінь та навичок.

Висновки. Гендерна педагогіка за допомогою сучасних методів навчання (емпатичного, перехресного діалогу, рольових ігор тощо) здійснює важомий внесок у розвиток критичного мислення у студентів, створення умов для конструктивного співробітництва студентських груп та студенського середовища в цілому. Однак слід зауважити, що під час навчання з метою підвищення обізнаності про статеві відмінності або гендерні рівні права не можуть бути застосовані примусові методи, навіть для створення консенсусу.

ДЖЕРЕЛА

1. Freire, P. (1970). Pedagogy of the Oppressed. — New York : Continuum. — 160 p.
2. Henderson, E. (2015). Gender Pedagogy / Teaching, Learning and Tracing Gender in Higher Education. Basingstoke : Palgrave Macmillan. — P. 1–38. DOI:10.1057/9781137428493.0007.
3. Lundberg, A., Werner, A. Between Experience-Based Learning and Scholarly Dialogue. http://genus.gu.se/digitalAssets/1470/1470887_edu-ped_web.pdf

Мельниченко О.В.

ВЛИЯНИЕ ГЕНДЕРНОЙ ПЕДАГОГИКИ НА ФОРМИРОВАНИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОМ АСПЕКТЕ

В статье проанализировано влияние гендерного знания и методов гендерной педагогики на формирование критического мышления при изучении дисциплин в высшей школе.

Ключевые слова: гендерная педагогика, критическое мышление, междисциплинарная связь.

O. Melnychenko

INFLUENCE OF GENDER PEDAGOGY ON FORMATION OF CRITICAL THINKING IN INTERDISCIPLINARY COMMUNICATION

The article analyzes the impact of gender knowledge and gender pedagogy methods on the formation of critical thinking while studying disciplines in high school. The main task of gender pedagogy in higher education is to ensure students equal opportunities in education and social activities, and their free expression of thought, which in turn is the key to the formation of critical thinking.

The subject Gender Studies is characterized by pluralism, which can be regarded as one of the strongest features of discipline. That gender studies as a subject of research and education, is a bridge between the humanities, social and natural sciences. Contents of Gender Studies have a pronounced interdisciplinary component. It is directly related to philosophy, sociology, cultural studies, religious studies, political science, law, psychology, ethics, pedagogy etc. In addition, it has both empirical and theoretical context, which gender studies can and should be studied by all students virtually. This is because it is impossible to separate the issues of gender, class, ethnicity, race, religion, sexuality apart.

The great merit of gender research is the development of a number of methods of criticism of authorities on gender equality and gender politics in society. Gender studies help politicians critical of authorities and their content often has a strong impact on students. On the one hand, gender studies is rather theoretical, critical discipline, on the other hand, this discipline provides the experience of solving problems in specific social, cultural, political and economic conditions that are at the intersection of the personal and public spheres. Besides the obvious relevance of gender issues in the socio-political and pedagogical studies, gender pedagogy helps students become independent in their thoughts and actions. This makes gender pedagogy dynamic field that is in constant motion and full of ideas.

is in constant motion and full of ideas. Gender education with modern teaching methods (emphatically, cross dialogue, role plays, etc.) makes a significant contribution to the development of critical thinking of students, creating conditions for constructive cooperation student groups and student community as a whole. However, during training to increase awareness of sex differences or gender inequality it is not recommended to implement coercive methods even for achieving a consensus.

Key words: gender pedagogy, critical thinking, interdisciplinary communication.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2016

Прийнято до друку 15.10.2016

Наукове видання

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

- **Психологія**
- **Педагогіка**

Збірник наукових праць № 26

За зміст поданих матеріалів відповідають автори.

Видання підготовлене до друку в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності **М.М. Прядко**

Відповідальна за випуск **А.М. Даниленко**

Над виданням працювали: **Л.В. Потравка, Н.І. Гетьман, О.А. Марюхненко, Л.Ю. Столітня,**
Т.В. Нестерова, Н.І. Погорєлова

Поліграфічна група: **А.А. Богадельна, Д.Я. Ярошенко, О.О. Ярошенко,**
Г.О. Бочарник, В.В. Василенко

Підписано до друку 29.11.2016 р. Формат 60x84/8.
Ум. друк. арк. 12,09. Обл.-вид. арк. 12,85. Наклад 100 пр. Зам. № 6-159.

Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

передження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана
відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі Інтернет без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка
вторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
www.kubg.edu.ua